

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1923 чылда
түзүлгөттөгөн.
1966 ч.
МАРТ
25
ПАТНИЦА
№ 70 (6396).

Өртөз 2 көп.

ХОВУ ТУРЛАА

Баш чылдың баштайгы чазы эгелзэн. Хүндүс хүн кара чидидир шонуп, ховулар кырында ак хар чортур эрип, кезек-кезек хавлентелген суг шөлду шыа ап турар апарган. Чылыг үениң келгенин ол демден тоза херечилеп турар. Ынчангаш ажил-агый бүрүз чакы тарылгага белеткенди хүн келген турум улам шалкынчыдып турар. СЭКП-ниң XXIII съездинде күш-ажылчы чедишкени-биле ужуражыр дээш организастаан социалисттик чарыш ам бистиң республиканың чер бүрүзүндө калбарган.

Көдз ажил-агыйның бүгү адырларын көдүреринге, чонкун чагай байдалын улам экижидеринге хамыктың мурнунда тараа бүдүрери шитилериг ужу-дузалыг дээрзин СЭКП XXIII съездинин Директивалар төлөвилелинде оналап айткан. Ынчангаш беш чыл дүргүзүндө чурт-на нийтизи-биле тарааның чылда ортумак бүдүрүшкүнүн эрткен беш чыл-биле деңизерге 30 хуу көдүрери көдүргөн. Ындыг болганда тарааның дүжүктүр чорун көдүрериниң шитилериг башымнарын баштайгы чактан эгелзери чугула. Часкы тарылганы кыска хуусаада бедик агротехниктиг деңгелге эрттирер дээш дүн-хүн чон ажилдаар, күчүлүг техниканы башкаар күш-ажылчы кимилерин амыдырал хандырылганынче сагыш салыры бирги чергеңиң айтыры.

Ажил-агый бүрүзүндө ийден үш чедир, чамдытарында он-даа хой хову турлагалар бар. Таражылар, механизаторлар чакы ажилдар үзүндө орта чурттап, ажилдаар. Ындыг болганда хову турлагаларыңче улуг ичизейни салып, оларны херектелген бүгү чүүлдеринде үргүлчү ханды-лары чугула. Хову турлаа дээрге, таражының, механизаторнук ийгиж бажың болур ужурулг.

Амдангыт аны-бүрү чемни белеткен турар столовалың хову бригадаларының төлөптеринге тургузары кол айтырыгың бирээзи. Оюн херекселери-биле бүрүн хандырылган чырың, чылыг булуңга солун чүүлдерин дегелзери база чугула. Механизатор аңаа келгеш, сонугаран номун көрүп, улуг дегем Тараан чуртувустун ол-бо булуңтарында хову ажилдары канчаар чоруп турарын хүн бүрү үнүп турар салунаадаан номчуп танымар. Бригада бүрүзүңе радиоприемниң база херек. Көдз механизаторнук ажилдаарыңа таарымчалыг бүгү чүүлдерин хову турлагаларыңа тургузарын ажил-агыйның удурткуну бүрүз сонугаратынмас кол сорулга кылдыр салыры чугула. Материалдыг чагай чүүлүдү бүдүрүп турар кимилер дугайында сагыш салган турум, ажил-иштиң шынары экижиң, темини дүргөдээр.

Хову турлагаларының белеткени бистиң республикада канчаар чоруп турарың? Часкы ажилдарың бүгү байдалы эки белеткенден хамзааржыр дээрзин угап билгеш, техника септелгези-биле чергелештир хову турлагаларың белеткениңе кичизгей салган ажил-агыйлар база бар. Маа-Хем-ниң «Тинелге» колхозун ап көрөлүңер. Артылың хову турлаада механизаторлар чурттаар бажыңның шаласын будааш, иштиң чугалап каан. Орун кылдыр таарыштыр кылган манзылар кырында матрасарны чакты-кан. Кызыл булуңуң херекселери белең. Чунар бажың база бар. Оңи-биле чергелештир Бай-Тайга районда «Тэли» совхозтун Найрал салырында хову турлаа база ыңдыг мантаңың. Ында бүрүн херекселдиг дем-оруннары салгаш, бүгү чүүлүдү белеткеш.

Хову турлааның белеткениңиң талазы-биле чамдык ажил-агыйларда элзэн чүүлдер кылдыңган-даа болза, ол ажил көдүзүндө-ла кичизгейден дашкылар турар. Хову турлагаларың септелгезинче часкы ажилдар эгелер бергенде кирер четпес практиканың чер-черде бо чылын база натаптап турарын демделгевин барып болбас. Механизаторларның ажилдаарыңа таарымчалыг байдалды тургузуп көрбозинден амалдың бүдүрүшкүнү куу болурунун бир чылдаганы ында. Бир эвес хову турлаа чогуур негелде өзүгээр кылдыңган болза, часкы ажилга улуг идиңиң бээр.

Улуг-Хемниң Жанов аттыг колхозу Хендергеде хову турлааның септелгезинче чаз эгелен кирген. Ол-ла артылың Ии-Тал салырының Чо-некте эриг хову турлаа бар. Чайын аңаа инктер дөвөлөп чайлаан, а ам тоймаглаттыңан. Барың-Хемчин районда «Барлык» совхоз хову брига-зынче үндүрер дөрт будканы белеткен алла-даа, турлап белеткенинче са-гыш салбайн турар. Ажил-агыйның төп бригадасында механизаторлар чурттаар бажыңның экин жүзүн-не калбак ылаш-биле доора дуй шаап каан хөвзөр турбушаан.

Чамдык черлерде чуртталга бажыңнары туттумаан. Оң чылдаганы-биле механизаторлар көмз салынча чанар, эртен ажилга озадал келир таарылгалар мурнунда турганы чамыт эвес. Часкы кылдыр «Тэли» совхозтун Кызыл-Дар дөвүндө хову турлаан ап көрөлүңер. Ында механизаторлар чурттаар кылдыр дериттинген бажың болгаш турум столова чөк. «Найрал» совхозтун Айырылыңда хову бригадасында орун кылган манзылар үндүрүп-кирер көрзөгөр. Ындыг таарымча чок чүүлдер өске-даа черлерде бар.

Ол бүгү четпестер болза, кимилер-биле ажилды чогуур деңгелге тур-гусааның, удуртланың көшкөөн, ажил-ишти дугайында сагыш салыш-каның четпезин херекчилеп турар-дыр. Ынчангаш ам материалдыг бай-лактың тургузуучуларың кичизгейни угандылары чугула. Хову турлагаларың белеткениң колхоз даргалары, совхоз директорлары, партия организастааларың секретарың кичизгейге алыр ужурулг. Амгы үеде ажил-агыйларда тарылгага белеткениңиң хамалдызы чоруп турар. Аңаа хову турлагаларың белеткениң техника септелгези-биле дамай көрө чо-гуур. Эки дериттинген хову турлааңа чурттап, ажилдаары механизаторга өөрүнчүг.

Бистиң республиканың хову ажилдакчыларының мурнунда бо чылын тараа культулараның ча бүрүзүндө 10 центнер, сугаттыг черлерден 18 центнер, силос культуларыннан 200 центнер, картофалың 100 цент-нер, ногаалардан 120 центнер дүжүттү алыр чугула сорулга салдыңан. Ынчангаш часкы үеде эки ажилдаш, күзүн элбик дүжүттү алыр төлөздө, партияның XXIII съездинин ажиттынар үезиниң бүдүзү бо хүнерде тарылгага белеткениң улуг нүстелдирбишаан, хову турлагаларың сеп-телге, дериткениңе улам кичизгейни угандылары эргемон чугула.

Чурттуң малчыннарының чедишкени

Көдз ажил-агыйның ажил-ишчилери, СЭКП-ниң XXIII съездинде төлөпүз ужуражыр дээш чарыштышаан, мал ажылының продуктуларын бүдүрерин дыка көвүдеткен болгаш күрүңге сүт, чуурга база эт сабарының квартал пла-ның хуусаа бетинде күүсеткен.

Март 20-ге чедир 5.400 муң тонна сүт-ту, азы эрткен чылдың хамзаарышкан үе-зинден 300 муң тонна хөй сүттү, 2.800 миллион чуурганы, азы эрткен чылдың бирги кварталдазындан 500 миллион хөй чуурганы садып алган. Эт белеткэ-риниң планы база күүсеттинген. Мал ажылының продуктуларын пландан ажыр садып алыры үргүлчүлөвишаан.

Россия Федерацияларың, Украин ССР-ниң, Белорус ССР-ниң, Молдав ССР-ниң, Грузин ССР-ниң, Литва ССР-ниң, Латви ССР-ниң болгаш Эстон ССР-ниң ажил-агыйлары күрүң-ге эт, сүт болгаш чуурга сабарының

квартал планын хуусаа бетинде күүсет-кен. Мал ажылының продуктуларын бүдү-рериниң болгаш белеткэриниң көвүдээ-ни—колхозчуларның, совхозтар, ажил-чыннарының, көдз ажил-агыйның бүгү ажил-ишчилериниң эрес-шудурзу ажил-ының база партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларының, көдз ажил-агый болгаш белеткел органнары-ның организациякчы үлүг ажылының түң-нели-дир.

Көдз ажил-агыйның ажилдакчылары кыштагалашыккыны организациякчы доозар, малдың болгаш куштун продуктуларын улам ыңай өстүрерин чедиң алыр база ээтти, сүттү, чуурганы болгаш көдз ажил-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрериниң болгаш күрүңге сабары-ның талазы-биле 1966 чылга көрдүңгөн планнарын чедишкениң күүседир дээш хемчеглерин ап турар.

(СЭТА).

СССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНГЕ СОНГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ТӨП СОНГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫН СОСТАВЫНГА КАНДИДАТТАР ДЕНШИДИЛГЕЗИ

СССР-нин Дээди Совединге сонгулда талазы-биле Төп сон-гулда комиссиязының составына кандидаттар депшидилгези үргүлчүлөвишаан.

Армияга, Ужар-чуулге болгаш Флотка дузааларының Бү-гү-эвилел-эки-тура нийтиделениң ТК-зынын президиуму Төп сонгулда комиссиязының составына Совет Армияның бол-гаш Шериг-Далай Флотунун Политиктиг кол эргелелиниң на-чальниги А. А. Елишеви депшидер дугайында санал үндүр-ген. Ол санал чангыс ап-сеткилдиг хүлээп алдыңан.

Профэвилелдериниң армян республика чөвүлелинде Төп

сонгулда комиссиязының составына Арменияның профэву-лелиниң даргазы С. В. Аракеляни депшиткен.

Таджикистаның аныктарының Лениниң Коммунисттик Эвилелинде Таджикистаның ЛКСМ ТК-зынын бирги секре-тары Г. Бобосадыкованы чангыс эп-сеткилдиг депшиткен.

СССР-нин Дээди Совединге сонгулда талазы-биле Төп сон-гулда комиссиязының составына Литва, ССР-нин Шяуляй районунун «Пирмин» колхозунун колхозчуларындан ол кол-хозтун даргазы С. С. Ионикасты депшиткен.

(СЭТА).

ЧАСТЫН КҮШ-АЖЫЛЧЫ МЕДЭЭЛЕРИ

Квартал планы күүсеттинген

Партияның XXIII съездинин ажиттынар хүнү чоокшулаан. Ол тураскалдыг хүнү күш-ажылчы белеткениң уткуур дээш социалисттик карны шаада-ла эгелзэн болбай. Бо хүнерде бистиң республиканың үстүрү бүдүрүлгелери, түдүз болгаш транспорт ор-ганизастаалары ол чарыштын түңнелин үндүрүп турар. Чоокта чаз бистиң солунуруска ол социалисттик хүлээ-гезим күүседилкен Кызылдың № 3 автоажыл-агыйның, алы заводкун коллективтериниң дугайында дыңкат-кан. Ам бо хүнерде эт комбинаты биле «Восток-а-техмонтаж» Кызылда түдүз-монтаж үчүстөгү квар-тал планнарын ажыр күүседилкен. Эт комбинатының ажил-ишчилери беш чылдың баштайм кварталының планын оонадызын 10 тонну бурнугар ажыр күү-седилкен.

Бистиң корреспондентис ол комбинаттың директору Ф. Ф. КРАМОРОВСКИЙ-БИЛЕ чусаалашкан.

— Сөзд мурнунун социалисттик чарыкыңа кириш-пишаан, квартал планын хуусаа бетинде күүседир деп хүлээлгени бистиң коллектив ол турда чызыншык-кыр биске турбаан деп болбас. Мал согарыңкы масса-мыс үези — эрткен чылдың күстө бо чылдың январыңкы төмүзүңге чедир. Ол үе бо чылын биске чедишкын чок эгелзэн. Тес-Хем району тускай мал согар пункт тургускаш, ыңаар комбинаттың ажилчын күжү чар-дыктарың ужура таварышканын ажилчын күжү чедишпес апарган. Ынчалза-даа оон үштүнар арганы дилеп эгелзэн бис. Өске хоорайлардан ыңаа тускай

мережилдиглерни чың, чапал экелп алган бис — деп, ол чусаалың эгелзэн.

Бүгү-ле армян ажилга тургаш, съездини күш-ажылчы кылуусуларын уткуур дээш сорулганың кол-лектив күүседир аргалык болгон. Кварталда 750 муң рубльдиң ништа продукцияның бүдүрү планын тур-ган, комбинаттың ажил-ишчилери оң 960 муң рубль түңгө азы оонадыан ажыр 210 муң рубльдиң произ-вациязын берген. Ол-ла үениң дүргүзүндө ээтти болгаш чен кылар кылдыр белеткэн ээтти 125 тоннамы план-дан ажыр берген болгаш колбаса кымыларынның тала-зы-биле планын хуусаа бетинде ажыр күүседил алган.

Чемге херекелээр үс айлаан 22 тоннамы бүдүрүп үндү-рери көрдүңгөн турган болза, 44 тоннамы бүдүргеш, са-дыг черлеринче чурткан. Полуфабрикаттары пландан ажыр 34 тоннамы, оонадыан ахсы 50 муң кезек котла-талары ол-ла хуусаада херекелкениңге берип шыдаан.

— Бистиң коллектив эрткен иш ай дүргүзүндө безин бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның бот-үмөм чы-гыдырың күүсөл-биле 35 муң рубльдиң камналызын алган. Съездиниң ажиттынар хүнүңе чедир ам-фаа 10 муң рубльди камнап алырың хүлээлген бис. Оң кү-седилеринч бүгү-ле аргалары бүдүрүлгө коллективинде бар — деп, директор оон ыңай уламчылаан.

Бо бүдүрүлгөдө журналчыларның күрүлгөң өлүп турар. Коммунист эи Гилев удурткан колбаса чек, ыңа-да мастерлер Дмитрийев биле Карпова, мал согар чекте комсомолу кыс Н. Кененова, үс хаймдынар чекте эи Анурисова болгаш өскелер-даа сөзд мурну-нун күш-ажылчы элчизинде тергилерне сандып турар.

Суггарылга калбарар

Барың-Хемчин районун «Шек-пырың» совхозунун Дөң-Терезин сал-бырының ажил-ишчилери Директи-валар төлөпүзүлгө деткиңишаан, съездинин ажиттынар хүнүңе

күш-ажылчы чедишкени-биле ужу-ражыр сорулганы салганаар.

Салбырың таражылары бедик дүжүттү өстүрүп алыр дээш 800 гектар терге сугтарылганы калбар-

тырын планнап көргөн. Олар Иш-тин-Хову бугааның дөвүнүн ашта-ларын кылганаар. 2 «Беларусь» тракторлут 10 кижи мыда доктаамал ажилдап турар. Бригаданың ному-нист Ооржак Бадам-оол билдинг

удуртуп турар.

Буганың дөвүндө 150 кубометр дашты чып тургускан. Кара-Дөвдө 150 гектар ногаа шөлүн чайынды-биле булуттанганаар. Хоочун тараа-жылдар С. Сайын-Белек, О. Көк-кыс, С. Шагдыр-оол, О. Дадар-оол, тра-кторист О. Часкымын шалычы ки-жилер дең мактадып турардыр.

А. ДОПЧАА.

Тракторлар септелгези

(1966 чылдың март 20-ге чедир, хуу-биле)			
Районнар	Күүсеткен хуузу	Районнар	Күүсеткен хуузу
Тес-Хем	113,5	Улуг-Хем	77,7
Өвүр	113,0	Току	50,0
Танды	96,6	Бай-Тайга	50,0
Эрзай	92,3	Кызыл хоорай Совелд	64,4
Наа-Хем	91,4	Республика ажилга-биле	94,4
Бил-Хем	84,6	Республиканың ажил-агыйларын-да тракторлар	88,2
Чоюн-Хемчик	84,3		
Барың-Хемчик	84,2		

да тракторлар септелген эрткен

БЕЛЕН БИС, ХАР ДҮРГЕН АКСЫН-НА

ШЕНЕЛДЕ ШЫЛГАЛА

Маа-ла хонгаш, чурттуң чүрө Москвага ажиттынар партияның XXIII съездин Токуунуң ачыны-ны. Тандыны таражызының, Өвүрүн хойжуузуңа—бүгү совет кимилериниң кичизгейни хаара ту-дар. Бистиң чуртувустун, партия-выстың амыдыралында ол кайган-дык болуштуну чоокшулаан турум, күш-ажылчы кимилериниң хей-ады улам көдүрүлгөн, шыңгаңнары дың-лаан.

Ийе, совет колдарың шыңгаңна-ры дилем! Бо ажил-агыйда баа-ла кылдың-каа-даа баарга ажил-чы, арыларга өөрүшкү. Көдз ажил-агый машиналарының пар-ты бо. Аңаа кылаң:

— Бил-хемчилерниң кандыгы, хынаар-дыр—дөө коямда дингээ-лди.

Удаваанда чангыс шугумда чы-каат тургускулан каан сес трактор-нун бирээзиниң мотору даганы бер-ди. Бил-Хемияң «Сельхозтехника» каттыжышкынының керээ өзүгээр

септен кылган моторларының хы-надамы ыңгар эгелзэн.

Ур-даа үе эртпеш. Механизатор-лар хыналданы шалкынчы доозуп-канаан. Амдым команда берип тур-гаш кижиге (ол совхозтун кол иж-жерери Вячеслав Александрович Полянский) мотор шенектилериниң бирээң Владимир Тутатчиков ку-гаалады:

— Тарылга үезинде бо сес трактор-ларның «түдүз-чурткери» «өдүр-бешкыра» бербестер боор, бил-хемчилер шынарың септээр-дыр, ажилдаары эки-дир...

«Көк-Тей» совхоз тыртар күш-теринч чакы тарылгага беленин кы-чаар шөпөң шылап турган терге барган бис.

Амдык ижерен чугаакыр-даа ки-жи болду, амдыкымың чугаа-зынга улажы берген:

— Партияның XXIII съездинде алдар кылдыр алган социалисттик хүлээлгени күүсеттинген тур. План өзүгээр 32 тракторну март 25-те та-рылгага белен кылдыр септээр дээш аазаашкынымыска ээ болдурус. Көп-бес силер бе, ам тракторлар мо-торларының канчаар ажилдары баш бурнугар шөпөң шылап тура-

рымы бо, түнөл багай эвес-тир. Шынап-ла, Владимирниң чугаала-ры деп «аыра-башкыра» бербестер боор. Моон аңыда ажилдап турар тракторларын техниктиг аяаалда-аңы кылган, база-ла тарылгага ажилдаар бис.

Тарылгага эргемон чугула өске херекселдер дөшт сагышкымы аары-вас: чөрби алды андаанымы, 50 севкааны хуусаа бетинде септен дооскаш, хову турлаанда алпары чедирдиге, ажил-агыймыстың кол-ла утлаанышкымы күш өстү-рери болганда, чинге-тарааны эки та-рып албас болза хоржон, ону бо-дааш, он севкааны күтлө чинге-та-раа чаштырарыңа таарымчалыг алган бис; механизаторлар база четтир. Бир эвес негемде күш ө-геттинип келсе, Кызылда №3 про-фсоюзал-техниктиг үнүлүшениң сугруулары биске дузаалыктар, дугурулга бар узус.

Техника-даа, күш-даа четтир, хар дүрген аксың-на, харым!

ЭГЕЛЕКЧИ ЗВЕНО

Көдз ажил-агыйның кайы-даа адырыңа—хову ажилдарың, мал-даа ажилыңа күш-ажылды эки ор-ганизастаары оруталыг болурунун

бир үлөзүңи ол. Бо совхозтун ди-рекциямы тараа культуларын ажаап өстүрериниң талазы-биле ме-ханизаторларын күрүлгөң барымдаа-ла эвено организастаан.

Ол дөрт кижик составтыг эвеноу номунист Санников удуртуп эге-лзэн. Звеновун эргемон кымыл-тас тарыры 800 гектар чери быгылга-нышаан, ону ажилдап кылдыр маши-на-техникамы, дерит-херекселди тус-кайлап берген. Звеновун бүгү доде-дир техникамын кынар-чаар мате-риалдар-биле бригада дамчыштыр хандыдар.

Бир эвес бригада эки ажилдаш, алза чогуур дүжүттү планда көр-дүңгөн бот-үмөм 10 хуу чингидеги-тер болза, кол төлөвирден аңыда найы хире түңгө камналга кылга-ныл, оң 15 хуузуң эвенога бөөр. Бот-үмөм 10-дан 20 хуу чедир чи-тедирге, эвенога оон 25 хуузуң, 20-ден өрүлгөргө—30 хуузуң төлээр.

Тектар санындан пландан ажыр алган дүжүт дөшт эвено ол про-дукцияны өртзөң 20 хуузуң алыр. Септелге болгаш техниктиг ажаа-лалар кымыл тура, материалдары болгаш өске-даа чүүлдерин камнап алыр болза, ол камналыгың ниини түңүңү 40 хуузуң эвенога тысыр.

Долчузу-биле

МОСКВА. СССР-ниң Дашты-кы херектер министрствозу-нун Протокол кидизиниң ди-лзэн сугура ССР-ниң эвер-гетика болгаш электржиңи-ге министры П. С. Непоро-жиков совет эвергетиктерин шитилереп кирпиркен чаа беш чылда кайгамчык узут сорулгаларын дугайында секцияны Москвада даштыкы дипломаттарга кылп берген. Беш чылдың төңүзүңге че-дир совет электростанцияла-га чыл бүрү барык 20 милли-он киловатт күчүлери аны-галга кирер, ол дээрге аг-гымындан ийи натап хөй бо-дур деп, министр дийлаткан.

...

СВЕРДЛОВСК. Бажың шы-нарың талазы-биле чүгө алмака четпес корунд дээр минералды тып алганын Урал-дың хоочун туртаткымы 76 харым Г. Китаев Уралдын геология эргелелиниң баштай-гы ажилдакчылар комисси-зынга хүлээлгип берген. Ол моон мурунда-даа азын-бүрү байлактарын 20 амыч черле-рип ачканын, Г. Китаев ыңааш ыңызың кижилер Урала дыка хөй. Оларын чамалыктар харып-лаа Күрүңе болгаш Ле-ниниң шаңналарын лауре-аттары болуп турар.

...

РЯЗАНЬ. Россияның карто-фель ажилдакчыларының ийи ховук чөвүлел хуралы маңаа болуп эрткен. Картофель бүдүрер, белеткээр чоруктар-ны көвүдээр база оон үрезиң ажилын экижилер дугайында айтырылганы хуралдың кир-жиңчилери чугаалашкан.

Картофель ажилының эр-тем-шынчыл институтунун директору И. Бапанов элеткел кылган. Чөвүлел хуралдың киржиңчилери картофельди бедик дүжүттүрери тарыл өс-түрерияң талазы-биле дур-жулгазын солтуп, Россия Фе-дерациязының колхозтарында болгаш совхозтарында ол культураның дүжүтүн бедик-дериниң аргаларын айткан.

(СЭТА).

Р. КАРАШПАЛ.
Фотоу С. ФЕОКТИСТОВУУ.

Үшкү арын

Россиянын шаңнаалдары

Чечен чогаалдын, уран чүүлдүн болгаш күүседикчи мергежилдин шылгараңгай чогаадылгасы дээш

Чечен чогаалдын, уран чүүлдүн болгаш күүседикчи мергежилдин шылгараңгай чогаалдары дээш шаңнаал РСФСР-нин Күрүне шаңнаалдары РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелинин тургусканын дугайында эртең чылым февралда дыңаткан болгаш.

РСФСР-нин чечен чогаал, уран чүүл болгаш күүседикчи мергежил талазы-биле РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелинин чымында РСФСР-нин Күрүне шаңнаалдары Комиссиясынын составы, РСФСР-нин Күрүне шаңнаалдары лауреатарына тымыр демгестерин хевирлерин болгаш оларын бижилгелери РСФСР-нин Министрлер Чөвүлели бо чылдың март 15-те үндүргөн доктаалы-биле бажылан.

РСФСР-нин бо Күрүне шаңнаалдарынын талазы-биле Комиссиясынын составында чечен чогаалдын, уран чүүлдүн болгаш күүседикчи мергежилдин көскү ажылдакчылары кирип турар. Тыва АССР-ден ол Комиссиянын составында РСФСР-нин адалары ар-тыва, Тыва АССР-нин ууругун артизи, драматург ВИНТОР ШОГ-ЖАПОВИЧ КӨК-ОЛ кирип.

Чечен чогаал, уран чүүл болгаш күүседикчи мергежил талазы-биле РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелинин чымында РСФСР-нин Күрүне шаңнаалдары Комиссиясынын даргазы В. И. КОЧЕМАСОВТУН СЭТА-нын корреспондентин-биле беседагына чутулаачы бола:

Коммунизм дээш бүгү улустун демселенге совет чечен чогаал болгаш уран чүүл улуг ужуз-дузалыг. Чогаалчылар, уруучулар, скульпторлар, композиторлар, артистер, совет кудуларынын бүгү ажылдакчылары чаа иштиндеги тургусканын болгаш ажылчы чоннарын коммунист бэста кижиндеринин өндүрүлүшү сорулгаларын күсүдериинге төлөтүп салымчыларын кирип турарлар.

Россиянын чогаалдык интеллигенция суурларын болгаш хоорайларын анык-ишчилер-биле бир чысаалда туруп алган, республиканын экономикаын болгаш культу-разын улам мыйаң күүдүр талазы-биле Коммунист партиянын ала-чырын чүткүлдү ботандырып турар.

Коммунист тургузушкунга чогаалдык интеллигенциянын чамасуулаан турар ролун барымдаа-лар көргөш, база РСФСР-нин чечен чогаалын болгаш уран чүүлүн улам мыйаң күүдүр, чечен чогаалдын база уран чүүлүн талазы-биле шылгараңгай чогаалдарына болгаш ажылдарына пдг бээр сорулга-биле РСФСР-нин Министрлер Чөвү-

лары, уруучулары, композиторлары, театр болгаш кино уран чүүлү-нү, ажылдакчылары Комиссиянын составында кирген.

Шаңнаалдар тымыр-биле кивирген чечен чогаалдын болгаш уран чүүлдүн чогаалдары комиссия хүлэп ап эгелеш. Социалист реализмдин принциптеринге үндэ-лээш, бистин херек кырында ам-дыраштыктын байлаң болгаш хей талазын болушкунуларын шы-ны-биле болгаш бедик мергежил-чил-биле көргүзүп турар, ажылчы чоннарын коммунист кижини-дистеинге иленилгил илгини берип турар болгаш хей-иштинге калба-биле хүлэп көргөш чогаал-дарын чутулаачы көөрү-биле хү-лэп алыр.

1966 чылдың баштайгы шаңнаал-дарын 1966 чылдың январь 1-ден 1965 чылдың июль 15-ке чедир чо-гаалка, партия үндүргөн болгаш көргүскөн чогаалдарга болгаш ажылдарга тымыр.

Россиянын Күрүне шаңнаалдарын тымыр-биле чечен чогаалдын болгаш уран чүүлдүн чогаалдарын са-налды кирип эргелер болгаш РСФСР-нин министрлер чөвүлели бо-гаш төв алабы чөвүлели, РСФСР-нин Күлтурна министрствозунун, РСФСР-нин автономнүг республи-каларын парлага болгаш кинема-тография талазы-биле комитеттери-ни органыры, крайларда болгаш областтарда ол талазы-биле орган-лар, чогаалдык бүгү жылдыр, союзуларын болгаш жупуларын редколлегиялары, ном үндүр-гөрлөр, профсоюздарын төв ко-

митеттери, крайларын болгаш об-ластарын хей-ишти организация-лары, эртем-институт институт-тары дээш өөредилге черлери, ажыл-чы чоннарын хураалдары — кивир-эргелер.

РСФСР-нин Күрүне шаңнаалдары тымыр дугайында саналдарын, шаңнаал кивирини саналдап турар чогаалдар дугайында үнелелдерин, база ол иштин шаңнаал тымыр-биле кивиринге холбошкан бүгү материалдарын РСФСР-нин Ми-нистрлер Чөвүлелинин чымында чечен чогаал, уран чүүл болгаш күү-седикчи мергежил талазы-биле РСФСР-нин Күрүне комиссия бо чылдың июль 1-ге чедир хүлэп алыр.

Чечен чогаалдын болгаш уран чүүлдүн талазы-биле Россиянын Күрүне шаңнаалдарын тургусула-ны — чечен чогаалды болгаш уран чүүлдү бүгү хевирлер-биле хөгжү-дөр дугайында бистин партияны-нын дугайында сазып турарын-ны база бир илерешкини-дир. Бистин чүртүгү амдыралында улу-г болушкунуларга — Совет эрге-чагырамын 50 чыл онга болгаш В. И. Ленинни төртүтүнгөн хүвү-дүн бээр 100 чыл онга белеткенип тургаш, Россия Федерациянык чечен чогаалын база уран чүүл-дүнү ажылдакчылары бистин өн-дүрүлүшү улугулушту — чогаалдык улустун амыраанын болгаш күш-ажылын төлөтпүш-биле көргүзүп турар чаа-чаа шылгараңгай чогаал-дарын тургузарлар дээрн чыгынат чок.

Ножамыктар

Сайлык күштү ээлдирген Сайлык, доштуг Сүт-ле-Хөлдү. Сарымайны сорук кивирген Санчалар бригаданын.

Хектер, куштар аян-тукан Хевис ышкан Сүт-ле-Хөлдү. Күжүрүнү сорук кивирген Күрүнеис онга үзүп.

Хорун-Дайны кызы чараш, Холун берип даягыраалар. Хову турал шөлдеринге Кочуг эрес, шамчылар.

Чырагынын кызы чараш, Чырагына аян турар. Часкы сезон ажыл-ишке Шалым, ишти муракчылар.

О. БОРАШ чып бижээ.

НОМЧУНАР, ТАНЫЖЫНАР!

«СЕМЬЯ И ШКОЛА» журналы чыгып алыр. Ада-шөлөг, башкылар, хей-иштеге чутула журнал. Уруглар кижизилгези, өг-бүлө амдыралы кижизилгези бурун со-мурундо айтырылар. «Семья и школа» журналыда ук айтыр-ларын чырыдып турар. Журналдың апрельде үнөр номеринде дараалында күүдөрү мочучулар.

«ЭЛЭДИ УРУГЛАР ДУГАЙЫНДА»... Элэди уругларга бү-гүлүк чөвүрүш-биле олардын өг-бүлө тугул турар болгаш ала-ча-марышкан урууларынын кызыл кыл турары-даа ол.

«ДООЗКУЧУЛАР КЕЖЭЛЕРИ»... Арага-лашкын-биле демисел чорудар ужурун турал, элэди школалар доозкучулар кезээде арага турар бе, турбас бе дээр дугайында «маргылдаа» көдүрүп туралар. Мыйдыг таварылгада орамын камгалыклары хаа эвес боттарынын чөдүп ап турары чомдочыны.

«РЕМОНТ ПЕДАГОГИКАЗЫ»... Уруглар кижизилгезинге олар-га хол чөдөр, өтээр чоруктар хоралы, ычканаш уругларын оон чөдөрүмүн шүлүт бодар ужурун бис. Чөвүрүшкө ала-шөлөг херексиз-биле кырып, эл-хуу судтарына көр болгаш оларга үдүр хей-иштин калык күжүн ажылаар.

АМЫДРАЛЧЫ ОРУКТУ ШИЛИП АЛЫР: Дарамкы бол-гаш позар, машаккы болгаш такси чомачыны, баш таарыккы болгаш сайык дээш амдырал хондыргалык аңы-аңы төл-дө-леринге журналда сис берек.

Номчуларын калалары, чогаалчылар Борис Гибин, Ольга Чойковская, Сергей Львов оларын өөредилге, рассказлары, тоолары журналда парлатынган.

«Семья и школа» журналы чыгып алыр уругчулар турар. «Союздетей» киосктеринге журнал эвези санкы кирип турар. Чып төмүктүгө чөдөр чыгып-биле өртээ (майда эгелен) — 2 рубль. Чыгып номери өртээ — 25 копейка.

«Семья и школа» журналы мочучулар! «Союздетей» киоск-теринде журналды сазып алыр! Почта салбырларына барып, журналды чыгып алыр!

МОСКВА. Март 17. «Космос-110» дээр корабль-ге чээрби ийн хонукта ужузукуну кылган дөрт лаванын «космонавт» Ветероктун контей-нерден үнүп кел чоругу.

Фото В. СОБОЛЕВТИИ.

СЭТА-нын фотокришканы.

МОСКВА. Март 17. «Космос-110» дээр корабль-ге чээрби ийн хонукта ужузукуну кылган дөрт лаванын «космонавт» Ветероктун контей-нерден үнүп кел чоругу.

Фото В. СОБОЛЕВТИИ.

СЭТА-нын фотокришканы.

Шалыпчы айда

Бо хүнүрде Тывада хей-ишти политиктиг литератураны иштер-дир талазы-биле шалыпчы ай чоруп турар.

Кызылдың бүдүрүгө болгаш өөредилге черлеринде 200 ажыг ном тардыкчылар ажылдап эгелеш. Ном тардыкчылар коммунал ажыл-алгы министрствозунун АТА-зы-нын, хөгжүм-шн театрынын, башкы институтуна, алгы заводунун, Күлтурна министрствозунун кол-лентивтеринде эки чорудуп турар. Ыччалжон, хоорайны харылаа бедирини. «Көк-Тей» советтун удуручулары ном тардырынын айчык ама-даа шалым бэ-уу-ле амыдап кирбас. Бо черлерге бо үеде чөдөр ном тардыкчыларын бөзия тускайлазас.

Районнарык хей уруузуна аныктар бо ажыла иленилгил кырып эгелеш. Турал хоорайда 94 ном тардыкчылары ажылдап турар. Ылаңгы Туркестан № 1 ор-тумна школа Мария Васильева Селлага удурутка школа сектору көчүг эки ажылдап турар.

Д. ЕНДАН.

Сашаның ачазы найдал?

1965 чылдың сентябрь. Танлы районун «Элегес» совхозунун Казы салбырында школага хамаарышкан бүгү уруглар сентябрь 1-ден эгелеш бүрүнү-биле өөренип кырыпкан. Чүг-ле бичин Сама сентябрь 3—4 хүн-неринге чөдөр өөренип турган. Са-шаны өөрөс дээр-даа кижик чок, ол бөдүрүн хар-назынын-даа билбес. Ха-зын оон өөрү школага өөренип эгел-лей бергенде, Сама оларга алаарган, чааскаанырп, кады ойнаар өөрүнүк школдан дүргөн кээрн четкипейи мал чоруп турган.

Казы школанын башкыны чаас-каанырпай апарган чоруп турар оол-ду көрүп кааш, оолдун хары кажы дээрн анда чок болгу дег кижил-дерин айтырага, ол 8 харлыг бо-ган. Оон эгелеш-ле Сама 1-ги класс-ка өөренип кырыпкан.

Сама 1958 чылда төртүтүнгөн. Оол 1 хар чөдөр чөдөр, оон төрөөн

иизи аарааш мөчөөн. Төрөөн аламы Хуурак Амыл-оол дээрн чаш талып кырган ада-незинге арттырып каап-кан, каш чыл буруннар Улуг-Хем районунче чорупкан.

Сама ам 9 хар чөдөр чоруп. Бо үеин дүргүзүнд оол Казыга тө-дөрүнүн аразында доктаамал кижизилгел чок, ада-тенин калды-даа сазып човаашкын деп чүвени билбес чоруп турар. Ол, чагыс ба-жыга доктаамал эвес болганында, төдөрлерин кымын-даа сазып ычанаас, өөредилгези кошкы, шко-лага өөредилге херекселери чок келер. Оолдун кижизилгел, өө-редилгези, сагыла-чуруму дээш сазып салыр төдөрлери чок. Бичин оол до-ктаамал хайгаарал чөгүндү сумказын болгаш өске-даа өт-сеп чүдүлери таварышкан-на черинге каапкан баар. Ол-ла ыччал улуг чоруп тур-гаш, багай аажы-чанга база өөренип

апкан: туткаштыр, мегелээр, жи-чөл шагы үер.

Оолдун аказы Хуурак Амыл-оол-дун сура Улуг-Хем районунда дың-налыр-дур. Олуну чүте каапкан сен, анда чүте дуза көргүспейн турар сен деп айтырып Хуурак Амыл-оолдун салырын анда хамаарышкан албан организация черинден илел тур бис.

Школда төдөрлер комитетинин болгаш башкыларын каттыкчал ху-разына Сашанын дугайында айты-рыгын чутулаачы көргөш, ол оолду «Элегес» совхозтун төвүнде инет-натка бижылганын шийитилээш, оон дугайында бүгү документтерин Элегес каде Советинге болгаш Таң-ды райкуускомунче чоруткан бис.

Төрөөн оолун каапкан барган Хуу-рак Амыл-оолду черле анда сазып болбас, анда шыгын айтыргын салыр терек.

Д. БИЧЕ-ОЛ.

Редактор Н. Н. КУДАНИ.

Белеткеп алыңар

Оттулар чүүлдер сайгарар талазы-биле республика конто-разынын човга, бүдүрүгелер болгаш албан черлеринин уду-руктарына дыңадырып болза 1966 чылда оттулар чүүл ханды-рылганын талазы-биле дараа-амыда урууну доктааткан:

1. Чонну оттулар чүүл-биле 1966 чылдың август 1-ге чедир хандылар.

2. Школа, уруглар албан черле-рин болгаш амдырал ханды-рылга организацияларын 1966 чылдың июль 15-ке чедир ханды-лар.

3. Улетпүр болгаш тудук орга-низацияларын, электростанция-нын болгаш өске-даа албан чер-леринин оттулар чүүлге негел-дизин чылдың баштайгы чар-тымда 70 хууун хандылар болгаш артка 30 хууун дөрткү кварталда хандылар.

Эштер! Часкы, чайгы үе — кышпа белеткеп алырын өң-не эки үеи ол. Оттулар чүүл талазы-биле эржек чутула кур-лавырын чөгүр өйүде кымып алыр!

АДМИНИСТРАЦИЯ.

Уругну шын чөмгөрери

Уругну шын чөмгөрер чорук оон өзүп дору-гына улуз ужуз-дузалыг. Уругун чөм ала-чы-буру база оон өзүп дорууга-даа, амдырал-чы ажыл-чорудууга-даа энергиян ажылдап кымырла-даа херектиг бүгү-ле эржек чөтү-ла чөм бүдүмелери (белон, үс, хомуруг суг, айткын, дус болгаш суг) чөмге бар болур ужу-ру-л.

Уруг дужаал-биле эвес, а бөдүрүн күзөлд-биле чөмөпөр, чөм үезинде ону өскөр чардыктыры болбас, чүте дөргө кажан чүнү чип олурарын ол көрбөй турар чүве болганда чөм хайылды.

ТАРЫШКЫН ДУГАЙЫНДА

Организмиче микробтар тарып кирген чамдык уруглар аарыас болуулар. Аарыга организм-ни ыдыг быгыг туруштуу иммунитет деп адаар. Уругта иммунитет тарышкынның ар-газы-биле сийлрип болур. Тарышкын мы-рындай хоралыг эвес, халдадырты аарылардан уругну илелдиг камгалаары чурум бол-ган.

Бир эвес уруг аары-даа берэ, ол аарыгын чинги-биле өрттирип турар.

Тарышкынның дараазында хуусааларда чору-лар:

Малды эки-тура-биле камгаладырнын керээлери чарылар! Аарыг азы овал-оплаткы таварыла болганын түнелде ма-л өлгөдө Курстрахованне чарган керээлери бэугаар камгала-кан үнүн эгилди төлөр.

Чыгып малды, мыйыстыг бода малды, хой, өшкүнү, хааванарын, илаларын камгаладыр.

Страхованне керээлери чары-биле Курстрахованне-ниң ин-спекциялыга барыңар.

Хамааталар страхованне агентлеринге база барып болур.

рер соктарын ажылдап кымышкын узаар, черин хайлары багай болур болгаш ижинге үр үеде доктар апар деп чүвени ада-нелер билип чоруп ужурут.

Уругну чөмгөрери — чугула херек, харын-даа эң чутула херек бооп болур. Уругну чөмгөрери тын таарыштыр чорук оон өзүп дорууга-даа эки болур.

Ада-нелер! Шын чөмгөрери, илан-бүр чөмгөр бээр, чөмөспөриңди чуруму сагыры уругну кадык-шымрак кылдып кижизилгелерин магад-ламы болур деп чүвени сактып чорунар.

РЕСПУБЛИКАНЫН САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ.

Колхозтар баштаар черлеринге, хамааттыларга

Кодэ ажыл-агый культулары эки-тура-биле камгаладыр-нын керээлери Курстрахованне-ниң инспекциялары-биле чарылар. Тарылгалар шугуран, долу, соок, үерешкын болгаш өске-даа чыгаар болур халаттарын өлгөн азы үерген таварылада Кур-страхованне камгалаарын түнү эгилди төлөр.

1966 чылдың августун камгалаар дугайында керээлери чүг-ле халыга эгелештирип мурунла чарып болур.

Страхованне керээзин чары-биле Курстрахованне-ниң ин-спекциялыга барыңар.

КУРСТРАХОВАННЕНИН ЭРГЕЛЕЛИ.

РЕДАКЦИЈАНЫН АФРЕЗЫ:

Кызыл, Шетинкин — Бравченко кудумчуу, бажы № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторун 24-63, редакторун орадакчыларын 35-24, 25-38, харысгалгы секретарынын 23-35, партияны амдырал кижизилгын 23-54, аглалык болгаш пропаганда кижизилгын 21-47, улугур кижизилгын 22-64, чагаа, ажылчы болгаш казэ корреспондентинге база совет тургузуп болгаш амдырал кижизилгын 21-27, иштиги информация кижизилгын 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбей барганда 32-75 телефонче доктар.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелини чымында парлага өргөлелинде типография.

ТС-00832.